

NICOLAE IORGA ȘI SAVEL RĂDULESCU. CORESPONDENȚĂ

Horia Dumitrescu

Pentru marele savant Nicolae Iorga, Vrancea - acest Ținut al Jertfei și al Biruinței, cum a intrat în memoria generațiilor de români după Războiul de Întregire a Neamului -, a însemnat întotdeauna o imagine și un argument care sintetizau întreaga istorie a poporului român.

Aflat la întâlnirea cu cele trei provincii românești – Moldova, Țara Românească și Transilvania - , Țara Vrancei, prin întreaga-i evoluție istorică, i-a oferit marelui cărturar mărturii incontestabile, de substanță, ale dezvoltării unitare a civilizației umane de la Carpați și Dunăre, până la Marea cea Mare.

Concomitent cu istoria, oamenii de cultură, oamenii care au avut un rol important în politica, știința și arta românească de al sfârșitul secolului al XIX-lea și din prima jumătate a secolului al XX-lea, de obârșie vrânceană, cu care s-a întâlnit în școală, în problematica vieții acelor vremuri, cu care a încheat o statornică, sinceră și prețioasă prietenie, au însemnat pentru Nicolae Iorga firele trainice, sufletești ale legăturii sale cu Vrancea.

Unul dintre acești oameni, alături de actorul Petre Liciu, de savanții Gheorghe și Ștefan Longinescu, de marele geograf Simion Mehedinți, de oamenii de cultură focșăneni Ion Diaconu, Alexandru Arbore, Bogdan Paraschiv Chiriță, a fost și reputatul diplomat focșănean Savel Rădulescu ¹

¹ **Savel Rădulescu** (19 octombrie 1895 – 27 august 1970). Născut la Focșani, în familia profesorului, avocatului și deputatului Ioan P. Rădulescu – Putna.

În virtutea acestor legături, Nicolae Iorga nu a ezitat, atunci când situația îi impunea, pentru binele țării, istoriei, cercetării științifice, să apeleze la sprijinul său.

Correspondența publicată mai jos o probează cu prisosință. Arhiva Fanarioților, atât de importantă pentru Istoria României, trebuia să ajungă în țară. Era o comoară. Aidoma și documentele publicate în străinătate privind desfășurarea Primului Război Mondial.

După studii în orașul natal, Savel Rădulescu a absolvit Facultatea de Drept din București. În anul 1923, a obținut titlul de doctor în Drept al Facultății de Drept din Paris, Secțiunea politico - economică.

Remarcat din perioada pariziană de către Nicolae Titulescu, Savel Rădulescu este luat de ministrul român la Legația română din Londra, începând cu 15 ianuarie 1925. L-a însoțit pe Titulescu în misiunea pe care a avut-o în Statele Unite pentru soluționarea datoriilor de război.

Între 1 ianuarie 1926 – 1 iulie 1928, Savel Rădulescu este referent titular la Consiliul Legislativ (Secțiunea a III-a) din cadrul Ministerului Justiției.

A fost promovat, succesiv, consilier financiar și economic, director al Diviziunii Economice din Ministerul Afacerilor Străine (1 iulie 1928), director economic în Divizia Politică (1 iunie 1929), ministru plenipotențiar, clasa a II-a și director economic (1 ianuarie 1930).

După demisia lui Gheorghe Gh. Mironescu (4 aprilie 1931), regele Carol al II-lea a încredințat mandatul de formare a noului guvern lui Nicolae Titulescu, ministrul României la Londra și reprezentantul țării noastre la Societatea Națiunilor, care a sosit la București, la 8 aprilie 1931.

Titulescu a avut întrevederi separate cu liderii partidelor parlamentare în încercarea de a găsi o platformă de colaborare.

În seara zilei de 17 aprilie 1931, Titulescu, Savel Rădulescu și Gigi Nenișor au examinat lista guvernului, în care Savel era propus subsecretar de Stat la Ministerul de Finanțe, unde titular, ca și la Externe, era Titulescu.

A doua zi, Titulescu a depus mandatul și Regele l-a chemat pe Nicolae Iorga. În guvernul Iorga, Savel Rădulescu figura pe postul de subsecretar de Stat la Finanțe, unde titular era Constantin Argetoianu. Au urmat discuții și insistențe din partea lui Iorga și Argetoianu pentru ca Savel Rădulescu să accepte preluarea postului, dar acesta a refuzat în mod politic. La 29 aprilie 1931, Titulescu a plecat în străinătate, iar Iorga l-a condus la gară și i-a mulțumit că „*l-a scos din bârlog*”.

Cu Titulescu la Externe, Savel Rădulescu a acceptat să fie ministru subsecretar de Stat sub cinci guverne (21 octombrie 1932 – 28 august 1936) – Vezi Horia Dumitrescu, **Diplomatul Savel Rădulescu**, Editura Pallas, Focșani, 2003, passim

Încredințat că omul care a manifestat dintotdeauna înțelegere pentru cultură, omul care, prin tot ce făcea ca diplomat, respira o adâncă prețuire a Neamului său, Nicolae Iorga s-a adresat lui Savel Rădulescu și nu a fost dezamăgit.

În prima scrisoare, Nicolae Iorga îi solicita lui Savel Rădulescu suma de 50.000 de drahme pe care o considera suficientă pentru cumpărarea unei părți din arhiva Fanarioților de la avocatul atenian Sava Hagi:

Sinaia, 30 decembrie 1934

Scumpe domnule Savel Rădulescu

Sunt silit să mă adrez înțelegerii dumitale pentru cultură într-o împrajurare care cere deslegare repede.

Un avocat din Atena, D. Sava Hagi, are o parte din arhiva Fanarioților pe care, din nevoie de bani, vrea s'o vândă imediat. D. Emil Vârtosu, funcționar la Arhivele Statului, a văzut aceste hârtii, pe care le judecă de cea mai mare importanță.*

* **Emil I. Vârtosu** (21 octombrie 1902 – 3 ianuarie 1977). Studii secundare la Galați, universitare – Litere și Filozofie (1925) și Școala Superioară de Arhivistică (1926) la București. Doctor în Istorie (1941). Studii de specialitate la Paris. Profesor secundar. Profesor de paleografie chirilică la Școala de Arhivistică (1934 – 1950) și la Facultatea de Istorie a Universității din București (1950 – 1965). Specialist de seamă în disciplinele auxiliare ale istoriei, îndeosebi în paleografie chirilică și sigilografie, domenii în care a publicat studii fără egal în literatura de specialitate. Bun cunoscător al istoriei începutului secolului al XIX-lea, a publicat documente și a scris studii referitoare la evenimentele din 1821, punând într-o nouă lumină atât personalitatea lui Tudor Vladimirescu, cât și caracterul revoluției. Lucrări publicate: **Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi (1821), Date și fapte noi, Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă, Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu, Despre Tudor Vladimirescu și revoluția din 1821, Titulatura domnilor și asocierea la domnie în Țara Românească și Moldova până în secolul al XVI-lea, Paleografia româno-chirilică** etc. (**Enciclopedia istoriografiei românești**, coordonator științific: prof. univ. dr. Ștefan Ștefănescu, membru corespondent al Academiei R. S. România, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p. 341 – 342)

*Am scris la Atena că Institutul Sud-Est European** reține întreaga colecție pe prețul fixat de d. Vârtosu, care e „până la 50.000 drahme”.*

Am înștiințat și pe d. ministru Langa Rășcanu.

Dar suntem la sfârșitul anului și Institutul n'are această sumă.

Suntem dispuși a o primi de la Interne – sau de la Finanțe – și ca împrumut.

Ea ar trebui expediată d-lui Langa Rășcanu fără zăbavă.

Ar fi păcat să pierdem această comoară.

Rugându-te să binevoiești a-mi arăta dacă o poți face, te asigur de cele mai bune sentimente.

*N. Iorga*²

Răspunsul lui Savel Rădulescu nu s-a lăsat mult așteptat:

4.1.1935

Stimate d-le Profesor

Am primit astăzi scrisoarea Dv. din 30 decembrie și mă grăbesc a vă aduce la cunoștință că am dispus expedierea sumei de 50.000 drahme D-lui Ministru Langa Rășcanu la Atena, cu specificarea că această sumă este destinată a se cumpăra importanta arhivă asupra Fanarioșilor de la D-l Sava Hagi.

*Primiți vă rog ...*³

** De numele lui Iorga se leagă înființarea unor importante instituții de cercetare istorică: Școala Română din Paris (1921), Institutul de Istorie Universală (1937), Casa Română de la Fontenay – aux – Roses, Casa Română din Veneția.

La 1 ianuarie 1914 și-au început activitatea Institutul de Studii Sud – Est Europene , cât și revista „Buletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale” sub conducerea lui Iorga, Gheorghe Munteanu – Murgoci (1872 – 1925) – geolog, geograf și pedolog – și Vasile Pârvan (1882 – 1972) – arheolog și istoric. De fapt era un singur conducător: Nicolae Iorga.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita: A. N. I. C.), fond Savel Rădulescu, dosar nr. 128, f. 2 - 3

³ *Ibidem*, f. 4

Solicitările savantului către Savel Rădulescu au continuat și într-o nouă scrisoare din 30 martie 1935 îi solicita diplomatului să îi înlesnească procurarea volumului IX al „*Documentelor britanice asupra originilor războiului*”:

Trimis 1.IV.1935

30 Martie 1935

Scumpule domnule Savel Rădulescu,

În Anglia s-a publicat partea a doua din volumul IX al „Documentelor britanice asupra originilor războiului”.

El e de cel mai mare interes pentru noi, cum văd din dări de samă.

Dacă-l aveți te rog a mi-l comunica.

Dacă nu, țe-aș fi îndatorat dacă l-ai face să vie pentru același scop.

Primește, te rog cele mai bune salutări.

*N. Iorga*⁴

Înființarea unei Secțiuni de Studii Islamice în cadrul Institutului Român de Bizantinologie și lipsa fondurilor pentru plata cursurilor predate de reputatul profesor german Franz Babinger îl obligă pe Nicolae Iorga să se adreseze din nou Ministerului Afacerilor Străine la 30 noiembrie 1935:

Institutul Român

București, 30 Noiembrie

de

1935

Bizantinologie

N.20

București

Strada Banu Mărăcine, 1

⁴ *Ibidem*, f. 5

Domnule Ministru,

Institutul de Bizantinologie a întemeiat o secțiune de Studii Islamice în legătură cu istoria Sud-Estului-European și în special cu cea a Românilor. Cu ținerea cursurilor la această secțiune a fost însărcinat Dl. Fr. Babinger, profesor la Universitatea din Berlin, care a început activitatea încă dela 1 Noiembrie curent.*

Cum Institutul nostru nu dispune de fonduri pentru plata acestor cursuri, vă rugăm să binevoiți a ne acorda o subvenție globală de 150.000 lei sau lunar 15.000 lei, în schimbul căreia Institutul oferă gratuit cursuri funcționarilor Ministerului de Externe cari doresc a se pregăti pentru cariera diplomatică sau consulară. La aceste cursuri de studii islamice și probleme de istorie turcă se adaugă acelea de limbile greacă nouă, turcă, bulgară, sârbă, maghiară, polonă, cehă și o serie de conferințe privitoare la Sud-Estul European.

*Director,
N. Iorga*

* **Franz Babinger** (15 ianuarie 1891 – 23 iunie 1967). Născut la Weiden, în Bavaria. Dorind să urmeze o carieră academică a absolvit Școala secundară, a început studiile universitare, cunoscând deja persana și ebraica.

Teza de doctorat a susținut-o la Universitatea din München și trata despre armata germană în Primul Război Mondial.

După încheierea primei conflagrații mondiale, Babinger și-a continuat studiile la Universitatea Friedrich Wilhelm din Berlin, unde a devenit profesor.

În această perioadă, el a publicat în germană lucrarea monumentală „Istoria Imperiului Otoman”, tradusă în engleză de Ralph Mannheim de la Universitatea Princeton.

După venirea la putere a naziștilor, Babinger și-a desfășurat activitatea științifică în afara Germaniei. Nicolae Iorga, în calitate sa de director al Institutului de Studii Sud-Est Europene, l-a invitat să predea în cadrul acestei prestigioase instituții. Babinger a predat până în anul 1943 când a fost obligat să părăsească România.

A predat la Universitatea din München între anii 1948 – 1958.

În 1957 certifică atrocitățile germane împotriva evreilor români. A continuat să publice până în ultima clipă a vieții.

Domniei Sale

Domnului Ministru de Externe

*București*⁵

În fine, ultima scrisoare către Savel Rădulescu ne arată un Nicolae Iorga preocupat și de soarta unor oameni care, în anumite momente ale vieții lor, simțeau nevoia unui sprijin material pentru a depăși impasul în care se aflau.

2 iunie 1936

Scumpe domnule ministru Savel Rădulescu

Te rog să nu uiți la înaintări pe veșnic uitatul meu amic Ianculescu.

Mi-ai promis-o.

Te rog a primi cele mai bune salutări.

N. Iorga

*De pe urma nenorocirii de familie, e și în cea mai grea situație bănească, plin de grele datorii, și se cuvine a fi ajutat cu o sumă peste salariu.*⁶

Acum, după scurgerea atâtor decenii, rândurile de mai sus nu mai sunt doar câteva scrisori. Prin înțelesurile cuvintelor, prin motivația lor, prin rezultatul intervențiilor, prin însemnata valoare documentar - istorică salvată, scrisorile au căpătat meritatul statut de mărtuire-document despre înălțimea spirituală, tăria iubirii de Neam și de Istorie, regăsite în întreaga viață și activitate a celor două mari personalități.

⁵ *Ibidem*, f. 6

⁶ *Ibidem*, f. 1

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA DESFĂȘURATĂ ÎN FOCȘANI DE SOCIETATEA CORALĂ - CULTURALĂ „ARMONIA” ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Ramona Miron

În intervalul 1916 - 1919 viața culturală focșăneană a cunoscut o stagnare, datorată Primului Război Mondial și ocupației germane, perioadă în care manifestările culturale și artistice au fost estompate.

„Exponentul vieții sufletești a orașului Focșani”¹ – (Liga Culturală din Focșani] „ca veche instituție de Cultură și Educație Națională constatând cu părere de rău, că în acest oraș nu există nici o înjghebare muzicală, nici corală, nici instrumentală, deși are patru licee, două de băieți și două de fete și atâți muzicanți de toate mantele, pentru a reînvia mișcarea muzicală, care în alte vremuri a făcut cinste orașului nostru”² – îi invita pe toți amatorii de muzică să se prezinte la căpitanul Corpaci sau la Cristache Anastasiu, ambii „vechi și cunoscuți cântăreți și conducători de coruri”.³

Pentru informații suplimentare, iubitorii de muzică instrumentală erau îndreptați către căpitanul Prisecaru, care se ocupa de muzica militară a Regimentului 10 Putna. O înștiințare ulterioară aducea la cunoștința celor interesați locul și data adunării pentru

¹ I. M. Dimitrescu, **Însemnări cu privire la orașul Focșani**. Cu o prefață de G. G. Longinescu, Profesor Universitar. Tipărit cu prilejul congresului Ligii Culturale dela Focșani din 28 și 29 iunie 1931, Extras din Revista „Natura”, Institutul de Arte Grafice <Bucovina>, I. E. Torouțiu, București, 1931, p. 77

² Arhiva Muzeului Vrancei (în continuare se va cita : A.M.Vn.) , fond Cristache Anastasiu, inv. nr. 11758, f. 21

³ *Ibidem*